

Nr 38.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmelserna om änkepension i lagen om folkpensionering.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionerna i andra kammaren nr 46 av herr *Olofsson* i Höganäs *m. fl.* och nr 161 av fru *Nordgren*.

I motionen II: 46 har föreslagits, att »riksdagen i skrivelse måtte hemställa, att Kungl. Maj:t för riksdagen framlägger förslag till sådan ändring i lagen om folkpensionering att även änka, som icke uppnått femtiofem års ålder vid mannens frånfälle, blir berättigad till änkepension, när hon uppnår nämnda ålder, därest hon i övrigt fyller de i lagen angivna kvalifikationsbestämmelserna».

I motionen II: 161 har hemställts, att »riksdagen måtte besluta att 3 § 4 mom. folkpensioneringslagen måtte erhålla följande lydelse:

Änka, som vid mannens frånfälle fyllt eller senare under samma år skall fylla femtiofem år och som varit gift med honom minst fem år, äger, så framt hon ej eljest åtnjuter folkpension, rätt till folkpension i form av *änkepension*. Ingår hon nytt äktenskap, upphör rätten till *änkepension*».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för dessa yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

Vid 1946 års riksdag antogs efter förslag av Kungl. Maj:t en ny lag om folkpensionering. Denna lag, *lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering*, trädde i kraft den 1 januari 1948.

I 3 § 1 mom. i lagen stadgas, att rätt till folkpension i form av ålderspension tillkommer den som fyllt sextiosju år.

3 § 4 mom. i lagen har följande lydelse:

Änka, som vid mannens frånfälle fyllt femtiofem år och varit gift med honom minst fem år, äger, såframt hon ej eljest åtnjuter folkpension, rätt till folkpension i form av *änkepension*. Ingår hon nytt äktenskap, upphör rätten till *änkepension*.

Enligt 4 § 3 mom. i lagen utgör änkepension 600 kronor om året. — Folkpension förhöjes å vissa orter med bostadstillägg i enlighet med bestämmelser i 5 §. — I 6 § stadgas, att där kommun så beslutat skall till pensionsberättigad utgå särskilt bostadstillägg i enlighet med grunder som

kommunen har att bestämma. — Änkepension och bostadstillägg minskas enligt 7 § med fem tiondelar av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga för gift pensionsberättigad 300 kronor och för annan pensionsberättigad 400 kronor. — I 8 § stadgas, att till pensionsberättigads hustru, som ej själv åtnjuter folkpension, utgår hustrutillägg, därest hustrun fyllt sextio år och makarna varit gifta minst fem år. När särskilda skäl därtill föranleda må, om mannen åtnjuter ålderspension, hustrutillägg utgå, oaktat hustrun ej fyllt sextio år. — I 14 § stadgas, att med årsinkomst avses i lagen all den inkomst, för år räknad, som någon skäligen kan antagas komma att under den närmaste tiden åtnjuta. Såsom inkomst räknas dock icke annan folkpensionsförmån än blindtillägg och ej heller allmänt barnbidrag eller understöd som någon på grund av skyldskap eller svågerlag må vara föranledd att utgiva.

Enligt *lagen den 26 juli 1947 om bidrag till änkor och änklingar med barn* utgår under vissa förutsättningar bidrag till änkor och änklingar, som ha barn under 10 år. Bidraget utgår med belopp motsvarande änkepension och bostadstillägg enligt 1946 års lag om folkpensionering. Kommun äger besluta, att till bidragsberättigad som är mantalsskriven inom kommunen därjämte skall utgå särskilt bostadstillägg.

Vid 1947 års riksdag hemställde herrar Skoglund i Umeå och Mäler i motionen II: 19, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till behovsprövade änkepensioner till änkor vid uppnådda 55 års ålder, även om änkeståndet inträtt tidigare än vid nämnda ålder.

Motionen behandlades av andra lagutskottet, som däröver avgav utlåtande nr 52.

Till grund för det av Kungl. Maj:t till 1946 års riksdag framlagda förslaget till lag om folkpensionering låg ett av socialvårdskommittén i november 1945 avlämnat betänkande med förslag till lag i ämnet (SOU 1945: 46). I utskottets ovannämnda utlåtande finnes bland annat en redogörelse för en del av vad socialvårdskommittén i betänkandet anfört beträffande änkepension.

Utskottet framhöll i sitt utlåtande, att den fråga som berördes i motionen vore svår att lösa. Vidare anförde utskottet:

Kvinnor, som blivit änkor vid relativt hög ålder, ha ansetts intaga en framträdande plats bland de kategorier, som behöva samhällets hjälp. Anledningen härtill är, såsom socialvårdskommittén framhållit, att änkorna ofta genom äktenskapet kommit att stå vid sidan av förvärvslivet och därför ha särskilt svårt att vid högre ålder erhålla sin bärgning genom arbete. Beträffande kvinnor, som bliva änkor vid relativt unga år och icke ha barn, äro förhållandena annorlunda. De torde ha ungefär lika stora möjligheter som andra ensamstående kvinnor utan barn att försörja sig genom eget arbete. Änkor, som ha barn, befinna sig i detta hänseende i ett sämre läge.

Det torde icke vara möjligt att ändra bestämmelserna om änkepension

så, att änkepension kommer att utgå till varje änka, som fyllt 55 år, även om hon blivit änka vid unga år. En så konstruerad änkepension skulle innebära en orättvisa mot andra ensamstående kvinnor. Anspråk från deras sida på motsvarande förmåner skulle under sådana omständigheter icke kunna anses oberättigade.

Vill man icke införa en allmän — låt vara behovsprövad — folkpension för alla ensamstående kvinnor som fyllt 55 år, så måste en utsträckning av rätten till änkepension på något sätt begränsas. Hur denna gränsdragning än sker torde det alltid finnas grupper, som anse sig missgynnade. Motionärerna framhålla särskilt de svårigheter som möta en änka med barn men avse icke att begränsa en utsträckning av änkepensionen till dessa fall. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att svårigheterna för änkor med barn i viss utsträckning beaktats i den föreslagna lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn.

Enligt utskottets mening är emellertid en översyn av folkpensioneringslagens bestämmelser om änkepension påkallad. Denna översyn torde medföra, att rätten till änkepension vidgas. Det är av ovan anförda skäl av vikt, att utvidgningen av rätten till änkepension företages med en viss varsamhet. Om möjligt bör gränsdragningen mellan sådana änkor som skola få rätt till änkepension och sådana änkor som icke kunna få sådan rätt göras mjukare än som skett i 1946 års lag om folkpensionering.

Utskottet hemställde, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en översyn av bestämmelserna om änkepension i lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan översyn kunde föranleda. Riksdagen biföll utskottets hemställan (se riksdagens skrivelse nr 479).

Utskottet. Enligt 1946 års lag om folkpensionering äger änka, som vid mannens fränfalle fyllt 55 år och varit gift med honom minst fem år, rätt till folkpension i form av änkepension. Denna bestämmelse innebär, att en änka, vars man avlidit sedan hon fyllt 55 år, genast kan få änkepension, under det att en annan änka, vars man avlidit strax innan hon fyllt 55 år, aldrig får änkepension. I motionerna II: 46 och II: 161 framhålles, att bestämmelsen om att änkan vid mannens fränfalle skall ha fyllt 55 år för att få änkepension icke är tillfredsställande. Utskottet delar denna uppfattning. Den i motionerna berörda frågan är emellertid svårlöst. Frågan torde icke kunna lösas på något av de sätt, som föreslagits i motionerna. Beträffande förslaget i motionen II: 46 får utskottet hänvisa till vad utskottet anfört i sitt utlåtande nr 52 vid 1947 års riksdag, då utskottet behandlade en motion med likartat innehåll. Den i motionen II: 161 föreslagna bestämmelsen innebär endast en relativt obetydlig förskjutning av gränsen mellan de änkor som skola få rätt till änkepension och de änkor som icke få sådan rätt och kan leda till lika stötande resultat som den nuvarande bestämmelsen.

Riksdagen anhöll i fjor hos Kungl. Maj:t om en översyn av bestämmel-

serna om änkepension. Behovet av en uppmjukning av dessa bestämmelser är enligt utskottets mening så stort, att därest Kungl. Maj:t icke inom kort framlägger förslag till ändring av bestämmelserna en provisorisk lösning bör övervägas. Denna provisoriska lösning skulle kunna ske på så sätt, att till de nuvarande bestämmelserna om änkepension fogas ett stadgande av innehåll att när särskilda skäl därtill föranleda må änkepension utgå till änka som fyllt 55 år, oaktat hon icke fyllt 55 år vid mannens frånfälle. Ett likartat stadgande finnes för närvarande beträffande hustrutillägg i 8 § lagen om folkpensionering. Utskottet förordar, att riksdagen under ovan angiven förutsättning hos Kungl. Maj:t anhåller om ett förslag till sådan provisorisk lösning av frågan. Förslaget bör om möjligt föreläggas innevarande års riksdag.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, därest Kungl. Maj:t icke inom kort kommer att framlägga förslag till mera definitiv reformering av bestämmelserna om änkepension i lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering, ville — om möjligt till innevarande års riksdag — framlägga förslag till provisoriska bestämmelser beträffande änkepension av det innehåll, att när särskilda skäl därtill föranleda änkepension må utgå till änka som fyllt 55 år, oaktat hon icke fyllt 55 år vid mannens frånfälle;

B. att motionen II: 46, i den mån den icke besvarats genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; och

C. att motionen II: 161, i den mån den icke besvarats genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 28 maj 1948.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit
från första kammaren: herrar Norman, Holmbäck*, Sten*, fröken Andersson, herr Uhlén, fru Flood, herrar Wahlund* och Hollertz;

från andra kammaren: herrar Olovson i Västerås, Johnsson i Kastanjegården, Cruse*, fru Johansson i Norrköping*, herrar Hedlund i Rådom*, Larsson i Östersund*, fru Ewerlöf och herr Lundberg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.